

Optællinger af ynglefugle i Vadehavet 2019

Notat fra DCE - Nationalt Center for Miljø og Energi

Dato: 5. december 2019

Ole Thorup¹ & Thomas Bregnballe²

¹Amphi Consult

²Institut for Bioscience

Rekvirent:
Miljøstyrelsen
Antal sider: 12

Faglig kommentering:
Thomas Eske Holm
Kvalitetssikring, centret:
Jesper R. Fredshavn

Revideret udgave 7. april 2020. Tabel 2 er udskiftet, da der manglede tal for Jordsand.

AARHUS
UNIVERSITET

DCE - NATIONALT CENTER FOR MILJØ OG ENERGI

Tel.: +45 8715 0000
E-mail: dce@au.dk
<http://dce.au.dk>

Indhold

Indledning	3
Højvande oversvømmede reder af dværgterne og andre strandfugle midt i ynglesæsonen	4
Flere ynglende klyder i 2018 og 2019 end i de foregående år	6
Et lille antal ynglende engryler tilbage i Vadehavet	7
Få ynglende brushaner trods stort forårstræk	9
De vidt udbredte vadefugle	11
Tak	12
Referencer	12

Indledning

Hvert år bliver der optalt ynglefugle i den danske del af Vadehavet som led i den trilaterale overvågning af det samlede Vadehav, som også omfatter de tyske og hollandske dele. Optællingsprogrammet blev startet i 1995 og har haft fuldt omfang siden 1996. Fugleoptællingerne i den danske del af Vadehavet udføres under og finansieres af Miljøstyrelsens nationale overvågningsprogram NOVANA, og resultaterne vil indgå i en senere samlet fuglerapportering fra NOVANA programmet.

Det årlige optællingsprogram består af optælling af kolonirugende fugle, af nogle udvalgte fåtallige arter af vadefugle i hele Vadehavet og af alle vadefugle og andre udvalgte vandfuglearter i en række kontrolområder. I Danmark er der 11 kontrolområder. Hvert sjette år, næste gang i 2024, udvides programmet til at inkludere alle ynglende vadefugle, måger og terner samt enkelte andre arter, der optælles på samtlige lokaliteter i Vadehavet.

Foto 1. Et havternepar på Juvre Sand gør klar til parring, 13. juni 2019. Foto: Ulf M. Berthelsen.

Optællingerne i den danske del af Vadehavet (herefter Vadehavet) udføres af ornitologer fra Amphi Consult og af ornitologer knyttet til DCE - Aarhus Universitets netværk af erfarne optællere samt af optællere fra Miljøstyrelsen og Nationalpark Vadehavet.

Ole Thorup, Amphi Consult har sammenstillet data og forfatterne har i fællesskab udarbejdet den endelige tekst. Miljøstyrelsen har ikke haft notatet til kommentering inden publicering.

I det følgende vises resultaterne af optællingerne i form af tabeller og en figur. Desuden gives supplerende informationer, især i tilknytning til omtalen af hhv. strandens ynglefugle (bl.a. dværgterne), klyde, engryle, brushane og de vidt udbredte vadefugle.

Højvande oversvømmede reder af dværgterne og andre strandfugle midt i ynglesæsonen

Der blev optalt 145 par dværgterner i Vadehavet i 2019, og det er på niveau med antallet de foregående år (Tabel 1). Sidst i optællingsperioden og midt i ynglesæsonen blev Vadehavet ramt af et meget højt højvande om eftermiddagen 8. juni, og dette højvande oversvømmede alle reder med æg og små unger af dværgterne og flere andre strandfugle på Fanø og Langejord samt enkelte reder på det nordlige Rømø. Kolonierne af dværgterne på Rømø Sønderstrand og på Esbjerg Havn samt hovedparten af rederne på det nordlige og vestlige Rømø lå så højt, at de overlevede.

Ved hjælp af farveringmærkning af dværgterner i forbindelse med Aarhus Universitets 'Projekt Dværgterne i Danmark' kunne det dokumenteres, at mange af de dværgterner, der i 2019 mistede deres æg eller unger på Fanø og Langejord, flyttede til det nordlige Rømø og lagde om her. Denne hændelse understreger, hvor vigtigt det er at optælle en art som dværgterne indenfor et forholdsvis kort tidsrum for at undgå dobbeltregistreringer af de samme par på to forskellige lokaliteter.

Fordelingen af dværgterner på de enkelte ynglelokaliteter varierer meget fra år til år. Den største enkeltkoloni i 2019 fandtes i skydeområdet på Juvre Sand, hvor der 23. maj optaltes 34 par. Efter oversvømmelsen 8. juni voksede kolonien sig væsentligt større, og 10. juni sås her fugle svarende til 76 par (i overensstemmelse med den tekniske anvisning ganges antal individer med 0,7). De par, der flyttede til Juvre Sand, endte med at få en god ynglesucces. Den næststørste koloni lå på Langejord, og de 29 par her er det største antal, der er registreret på lokaliteten.

Foto 2. En dværgterne fodrer sin unge på Søren Jessens Sand, 6. juli 2019. Forælderfuglen er mærket med grøn farvering A24. Foto: Ulf M. Berthelsen.

Tabel 1. Antal ynglepar af de tre arter af kolonifugle, som især er knyttet til strandene i Vadehavet, 1996-2019. I tabellen er vist gennemsnitstal for fem fireårs-perioder og antal optalte ynglepar for 2016, 2017, 2018 og 2019. Da der først er optalt ynglefugle på Langejord fra 2014, er perioden 2012-2015 dog opdelt i to perioder for ternerne.

Hvidbrystet præstekrave	1996-1999	2000-2003	2004-2007	2008-2011	2012-2015	2016	2017	2018	2019
Fanø, nordvest	16	14	4	7	9	17	14	22	13
Fanø, sydvest	0	1	0	0	1	1	2	0	4
Fanø, Vest- og Østkeldsand	0	1	0	0	0	2	0	0	2
Rømø, nordvest	20	25	24	16	14	11	19	21	17
Rømø Vesterhavsstrand syd for Lakolk	5	18	13	19	23	40	54	43	31
Rømø Sønderland	26	26	11	13	7	3	5	3	3
Skallingen	0	0	0	0	1	0	0	0	0
Rømødæmningen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Margrethe Kog	1	2	2	0	0	0	0	0	0
Forland, Vidåslusen	0	1	1	0	0	0	0	0	0
I alt	68	88	55	55	55	74	94	89	70

Havterne	1996-1999	2000-2003	2004-2007	2008-2011	2012-2013	2014-2015	2016	2017	2018	2019
Langli	184	126	119	135	35	7	3	8	13	32
Fanø nord	36	23	7	5	4	2	0	1	1	4
Fanø, Keldssand og Trinden	143	148	6	4	0	2	0	0	0	0
Peter Meyers Sand	215	197	417	53	41	29	49	28	13	69
Langejord						47	50	75	25	11
Mandø inkl. Låningsvejen	116	158	146	251	64	93	103	90	49	75
Koresand				17	+	105	7	15	33	15
Rømø nord og nordvest	305	190	84	45	18	14	18	26	19	15
Rømø Vesterhavsstrand syd for Lakolk	72	26	11	12	10	8	10	9	5	6
Jordsand				3			5	0		0
Esbjerg Havn	6	21	92	108	157	224	231	203	340	127
Forlande og klæggrave Esbjerg-Vidåen	1	0	1	5	6	3	0	2	6	0
Margrethe Kog	16	2	7	0	1	1	0	0	0	0
I alt	1.094	891	890	638	336	535	476	457	504	354

Dværgterne	1996-1999	2000-2003	2004-2007	2008-2011	2012-2013	2014-2015	2016	2017	2018	2019
Langli	0	0	5	3	0	0	0	0	0	0
Fanø nord	61	28	13	35	19	24	57	36	27	12
Fanø, Sønderho, Keldssand og Trinden	14	23	3	10	0	7	12	0	11	0
Peter Meyers Sand	12	12	61	4	9	2	2	4	0	0
Langejord						4	6	25	8	29
Mandø	0	0	1	2	0	0	0	0	0	0
Koresand				12	+	2	3	2	10	0
Rømø nord og nordvest	70	76	12	33	27	30	54	37	40	50
Rømø Vesterhavsstrand syd for Lakolk	20	48	36	50	38	22	50	35	38	40
Skallingen	15	11	9	5	3	5	5	1	4	6
Esbjerg Havn-Sædding Strand	42	8	18	3	2	2	1	6	1	8
Nørresø	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Margrethe Kog	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0
I alt	234	207	159	157	98	98	190	146	140	145

På en lav klit på Rømø Sønderstrand har dværgterne mulighed for at placere deres reder så højt, at de ofte også ved stormhøjvander ligger over højvandslinjen. Klitten ligger dog midt i et område, der er meget besøgt af strandturister, men de senere år har en større indhegning af området betydet, at langt de fleste strandgæster holder sig ude af dette yngleområde for dværgterne. Det indhegnede område giver også hvidbrystede præstekraver beskyttelse mod forstyrrelser. Det indhegnede område på Rømø Sønderstrand husede i 2019 27 par dværgterne og 16 par hvidbrystet præstekrave. Det svarer til 19% af Vadehavets dværgterne og 23% af de hvidbrystede præstekraver (Tabel 1), så denne indhegning er af stor betydning for de to arter. Indhegningen er desuden konstrueret med strømførende tråde, som formentlig gør det vanskeligere for ræve at komme ind til de rugende fugle og deres æg.

Flere ynglende klyder i 2018 og 2019 end i de foregående år

Der fandtes 360 ynglepar af klyder i Vadehavet i 2019 (Tabel 2). Årets antal og antallet i 2018 er mere end en halv gang flere par end i hvert af årene 2010-2017. Den væsentligste forskel i forhold til tidligere er, at der yngede 195 par i Margrethe Kog-Saltvandssøen i 2019, hvor der til sammenligning kun var hhv. 23, 17, 19 og 51 par i 2015, 2016, 2017 og 2018. Før 2010 var der dog væsentligt flere ynglende klyder i Vadehavet. Flest registreredes i 1991 med 1133 par, næstflest i 1999 med 973 par.

Foto 3. Det lille område på Søren Jessens Sand, der ikke blev overskyldet under oversvømmelsen 8. juni 2019. Alle dværgternereder lå uden for det tørre område på billedet, og blev skyllet bort. Enkelte reder af hvidbrystet præstekrave, stor præstekrave og klyde lå i det tørre område og overlevede det ekstreme højvande. Foto: Ulf M. Berthelsen.

Uden for Margrethe Kog var den største koloni på Mandø Nordvestfener, hvor der var 40 par. Dette engområde har høj grundvandstand og et vådområde, der tørrer forholdsvis sent ud, og der er sen udbinding af kreaturer. Her har Vadehavets største koloni været i 2012-2018. Foran diget på Mandø var der 11 par på Låningsvejen og 7 par på de nordlige forlande. De gik tilsyneladende alle tabt ved højvandet 8. juni ligesom hele kolonien med 20 par på Peter Meyers Sand. På det nordlige Fanø yngede alle 20 par derimod så højt, at de overlevede højvandet 8. juni.

Tabel 2. Antal ynglepar af øvrige kolonifugle i Vadehavet 2019. Optællinger uden fugle er ikke anført.

	Skkestork	Klyde	Sorthovedet måge	Hættemåge	Stormmåge	Slidmåge	Sølvmåge	Svartbag	Sandterne	Splitterne	Fjordterne	Sortterne	Hvidvinget terne
Margrethe Kog/Saltvandssøen		195											
Tøndermarsken, i øvrigt												43	
Ballummarsken med klæggrave		7									8		
Forland Rømdæmningen-Rejsby Å													
Gl. Hviding Engsø-Rejsby klæggrav og enge		5											
Forland Vilslev-Råhede Vade		6											
Ribemarsken mm med klæggrave		28											
Sneum klæggrav og enge		2	9	8.498			5						
Esbjerg Havn					7		36				53		
Marbæksøerne													
Skallingen													
Langli	23	3		19	308	1.247	9.031	1					
Fanø nord og nordøst		20											
Fanø midt og syd		1		19			2						
Langejord		2											
Peter Meyers Sand		20			2		18	6					
Keldsand/Trinden		1					1						
Mandø inkl. Låningsvejen		58		174	234	11	474	20			55		
Koresand					2								
Rømmø		12		29	9						1		
Jordsand							79	2					
2019 total	23	360	9	8.739	562	1.258	9.646	29	0	0	117	43	0
2018 total	45	406	2	9.060	569	1.219	8.241	15	0	154	89	37	0
2017 total	48	218	8	10.611	518	1.100	8.428	9	0	0	158	23	0
2016 total	13	225	5	16.646	897	1.259	8.416	15	0	0	105	28	0
2011-2015 gennemsnit	34	285	9	10.736	1.234	1.897	8.744	10	0	329	75	33	0
2006-2010 gennemsnit	5	426	5	7.934	1.783	965	5.711	6	0	2.468	39	14	0
2001-2005 gennemsnit	0	541	2	7.900	2.187	486	3.769	4	1	643	55	18	0
1996-2000 gennemsnit	0	806	0	9.839	1.679	140	2.832	3	8	1.210	149	27	4

Et lille antal ynglende engryler tilbage i Vadehavet

På de fem ynglepladser for engryle i Vadehavet, der har været de vigtigste gennem de seneste 25 år, og på to lokaliteter, der bliver benyttet mere uregelmæssigt af arten, bliver der hvert år foretaget 1-2 grundige gennemgange af engene mellem sidst i maj og midten af juni. I disse syv yngleområder fandtes der 7 par i 2019 (Tabel 4). Selvom dette antal har svinget lidt, har det været på nogenlunde samme niveau siden 2007, idet der i alle årene 2007-2019 er fundet mellem 5 og 10 par.

I 1990'erne var der tre lokaliteter i Vadehavet, hvor der årligt hvert sted ynglede mellem 6 og 19 par engryler: Grønningen på Fanø, Rømmø Nørreland og Rømmø Sønderland. Efter 2001 ophørte engrylen med at yngle fast på Nordfanø; i 2019 var der 1 ynglepar i kanten af et sandfelt på Grønningen, hvor en yngleurolog fugl sås sammen med adskillige par hvidbrystede præstekraver 13. juni. Det er kun tredje gang siden 2001, at der fandtes ynglende engryle på Nordfanø.

Tabel 3. Antal ynglepar af stor kobbersnepe i Vadehavet ved de totale tællinger i 1996, 2001, 2006, 2012 og 2018, og antallet optalt ved årlige deloptællinger i 2015-2017 og 2019.

	1996	2001	2006	2012	2015	2016	2017	2018	2019
Vilslev Enge	10	0	0	0	0	0	0	0	0
Jedsted Forland/Ribemarsken nord	8	1	0	0	1	0	0	1	1
Mandø Højlade/Ribemarsken syd	3	6	3	3	1	1	0	1	1
Mandø	22	90	72	101	45	51	66	50	58
V. Vedsted-Gl. Hviding Enge og Engsø	2	0	0	0	2	2	0	0	0
Husum Enge, kontrolområde	9	3	0	1	0	2	2	2	1
Ballum Forland	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Rømø Nørreland, kontrolområde	4	6	2	4	1	2	1	2	1
Rømø Nørreland, SV og SØ	10	23	16	26	28	10	9	11	8
Rømø Nordveststrand	0	0	0	0	0	4	2	2	0
Rømø Sønderland	27	23	2	5	1	3	3	2	1
I alt	96	153	95	140	79	75	83	71	71
Saltvandssøen/Margrethe Kog	30	42	46	27	26	32	-	33	-
Tøndermarsken, ydre koge	65	83	80	108	66	87	-	83	-
I alt Vadehavet totale optællinger	257	312	263	299	-	-	-	216	-

Foto 4. Engryle i karakteristisk ynglehabitat. Arten er tilknyttet kort, åben vegetation på enge, og flere af de engområder i Vadehavet, hvor arten tidligere yngede, er i dag under tilgroning og anvendes ikke længere af de ynglende engryler. Foto: Eva Foss Henriksen.

På Rømø Sønderland var der ofte mellem 5 og 12 ynglepar i årene 1996-2009. Herefter faldt antallet, og i 2017 fandtes der for første gang ingen ynglefugle her. Heller ikke i 2019 lykkedes det at finde ynglende engryle på lokaliteten.

Flere af engområderne på Rømø Sønderland, hvor der tidligere yngede engryle, er i dag så svagt græssede og tilgroede, at de må vurderes ikke længere at frembyde passende ynglehabitat for engryle, men der er dog andre af de klassiske ynglesteder på lokaliteten, hvor vegetationshøjde og -struktur stadig ser velegnet ud. Også på Grønningen på Fanø har der været en årække, hvor de tidligere bedste yngleområder mod vest har haft for høj og tæt vegetation for ynglende engryle. Så utilstrækkelig græsning af de bedste enge kan have været en årsag til, at engrylen er gået kraftigt tilbage og er tæt på at forsvinde i de to områder.

Tabel 4. Optalte ynglepar af engryle i 2019 i nogle områder, hvor arterne specialoptælles hvert år. Desuden antal ynglepar optalt de foregående år og under de totale tællinger i 1991, 1996, 2001, 2006, 2012 og 2018. 1991-tællingen var kun en delvis tælling. Ingen angivelse markerer manglende optælling.

	Engryle														
	1991	1996	2001	2006	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Fanø nordspidsen	10	7	6	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1
Rømø Nørreland	14	9	8	6	2	3	4	4	3	4	2	3	2-3	2	2
Rømø Sønderland	6	9	4	5	5	3	3	4	4	3	2	3	0	1	0
Rømø Nordveststrand	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	2	4	3
Rømø Havsand-Vesterstrand	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Jedsted Forland	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Råhede Vade	1	1	1	0	0	0	0	0	0	1	0	1	1	0	1
I alt årligt overvågede lokaliteter	32	26	19	11	7	6	7	9	7	8	5	9	5-6	7	7
Mandø	1	0	1	0				0						0	
Stormenge-Helmodde Marsk	2	0	0	0				0						0	
Måde Enge	0	1	0	0				0						0	
Mandø Hølade-Indvindingen-Låningsvejen	2	1	0	0				0						1	
Astrup Forland	1	0	0	0				0						0	
Margrethe Kog	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0	
Nr. Farup Enge		0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0		0	
Engryle i alt Vadehavet	39	28	20	12				9						8	

I mange år har det vigtigste yngleområde for engryle på det nordlige Rømø været nogle lavtliggende enge i den sydøstlige del af Rømø Nørreland. Lige indenfor sandstranden på det nordvestlige Rømø er der de senere år sket en opvækst af åben, lav strandeng, og gradvist er tyngdepunktet for de ynglende engryler flyttet ud i disse nyskabte områder. I 2019 fandtes 5 af de 6 ynglepar på Nordrømø ude i denne zone, mens 1 par var inde i det tidligere kerneområde mod sydøst.

I 2019 fandtes også 1 ynglepar af engryle på Råhede Vade. Her findes der ikke helt sjældent 1 ynglepar; sidst var i 2017, og i de 25 år 1995-2019 er der fundet 1 ynglepar i otte forskellige ynglesæsoner.

Få ynglende brushaner trods stort forårstræk

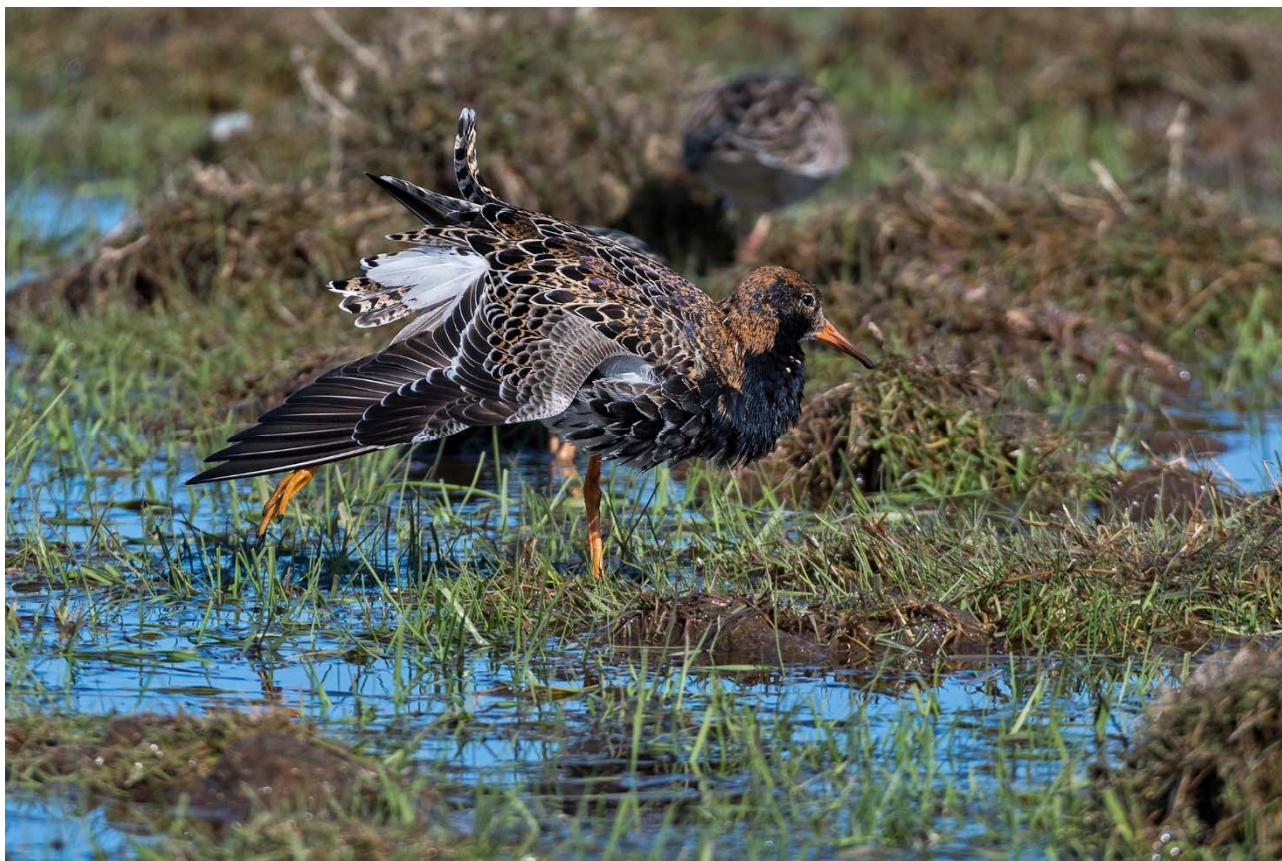
Der var rigtig mange brushøns - sandsynligvis adskillige tusind - i det vestlige Jylland under forårstrækket i slutningen af april og starten af maj. Både i Ribemarsken og på Tipperne sås der flere brushøns på dette tidspunkt, end der er set i mange år (O. Thorup upublicerede data). Stort set alle fuglene fløj dog videre nordpå, og der sås meget færre ynglende brushøns i Vadehavet i 2019, end der sås i 2018. Foråret var da også usædvanlig tørt, og i perioden 19. marts - 25. maj faldt der under 40% af normalnedbøren i Tønder Kommune (DMI 2019). Det betød, at alle enge var meget tørre allerede tidligt i maj, dvs. på det tidspunkt hvor brushønsene afgjorde, om de skulle blive og yngle eller flyve videre nordpå.

På grund af de ynglende hunners meget diskrete levevis, mens de har æg eller unger, kræver en god optælling af ynglende brushaner, at optælleren går igennem engen to gange i perioden 20. maj - 16. juni, som er tidsrummet mellem de nordlige trækgæster har forladt Danmark, og de første trækgæster returnerer på efterårstrækket (Thorup m.fl. 2018). Seks nuværende eller tidligere yngleom-

råder blev gennemgået på denne måde, og kun i et af områderne Rømø Nørreland sydøst fandtes en ynglende hun af brushane (Tabel 5a). På øvrige ynglelokaliteter i Vadehavet, hvor de ynglende brushaner udelukkende eftersøgte fra veje, stier og diger, sås i alt 5 fugle, der sandsynligvis ynglede lokalt (Tabel 5b og okkerfarvede felter i Tabel 5a). I Husum Enge sås en hun flyve til sit sandsynlige redested på en fåregræsset mark 6. maj, mens en hun set i Sdr. Farup Klæggrav 20. maj sikkert også har været en lokal ynglefugl.

Endelig indikerer tilstedeværelsen af en han 25. maj i Gammel Hviding Engsø og to hanner på Mandø 28. maj til 6. juni, at der også her har været ynglefugle, uden at der dog er set ynglehunner.

Der sås både hanner og hunner i Margrethe Kog gennem hele ynglesæsonen, men de ynglende brushaner i området blev ikke optalt, da ynglefugletællinger i Tøndermarsken og Margrethe Kog ikke udføres hvert år, men hvert andet år.

Foto 5. Brushane på en våd eng. Selvom der var mange brushøns i Vadehavet under forårstrækket, var det kun få, der blev og ynglede i det tørre forår. Foto: Torben Andersen.

Table 5a. Antal ynglehunner ("par") af brushane på lokaliteter, hvor der er foretaget mindst en gennemgang af engområderne i perioden 20. maj - 16. juni. Tal angivet med fed markerer, at mindst én hun er noteret med yngleadfærd udover tilstedeværelse i perioden 20. maj - 16. juni. Tal med kursiv angiver antal hanner set 20. maj - 8. juni på lokaliteter, hvor der ikke er set hanner i yngletiden. Et okkerfarvet felt markerer, at der ikke blev foretaget en gennemgang af engene dette år.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Fanø Grønningen	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Mandø Nordvestfener	2								2	2	1						1		0	0	0	2	0	3	5	1
Rømø Nørreland kontrolområde	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0
Rømø Nørreland SV og SØ					2	2	4	3	3	4	2	1	3	1	1	1	1	0	2	0	0	0	0	0	1	1
Rømø Sønderland			0	3	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0
Jedsted Forland kontrolområde			0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nr. Farup Enge (del ved Ribe Å)									1		2		2	0	0	0	0	0	1	0	0	0				
Råhede Vade	2	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0
Margrethe Kog	1	5	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0		2	+
Tøndermarskens Ydre Koge	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		0	
I alt særligt overvågede lokaliteter	6	7	0	5	4	2	4	3	6	6	6	3	5	1	1	1	2	0	6	2	0	2	0	3	10	2

Table 5b. Antal ynglehunner ("par") af brushane på lokaliteter kun optalt fra veje, stier og udsigtspunkter. Tal angivet med fed markerer, at mindst én hun er noteret med yngleadfærd udover tilstedeværelse i perioden 20. maj - 16. juni. Tal med kursiv angiver antal hanner set 20. maj - 8. juni på lokaliteter, hvor der ikke er set hanner i yngletiden.

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Mandø Koge i alt		2	0		1		0		4	2	2	3	3	1	5	1	2	0	1	0	0	3	0	5	5	2
Skallingen Grønningen													2						0							
Sneum Klæggrav (Engsø)																									1	
Ribemarsken nord			3		1	1			1	1	2		2						1							
Ribemarsken syd																	1									1
Gammel Hviding Engsø																	1	3	1				4	2	1	
Husum Enge									1																	1
Magisterkogen			5																							
I alt ekstensivt overvågede lok.	0	2	8	0	2	1	0	0	2	5	4	2	7	1	5	1	4	3	3	0	0	3	4	5	8	5

De vidt udbredte vadefugle

Siden programmet startede i 1995, er de tre vidt udbredte vadefuglearter strandskade, vibe og rødben optalt hvert år i 11 kontrolområder. Otte af kontrolområderne ligger på strandenge, to ligger i marsken og består af græsmarker og dyrkede arealer, og det sidste omfatter strandeng og klitter. Udviklingen i antallet af ynglepar for de tre arter inden for kontrolområderne er vist som et indeks i Figur 1.

Med nogle mindre svingninger har antallet af rødben været på samme niveau de fleste år mellem 1995 og 2019. Dog var indekset i årene 1999-2001 noget højere, mens indekset for 2019 på 68 er det laveste, der er set siden programmets start (Figur 1). I 2019 var strandengene og engene allerede meget tørre på tidspunktet for optælling af rødben i anden halvdel af april og første halvdel af maj, og dette kan have haft indflydelse på det lave antal rødben, der blev set i de fleste områder. Kun i tre af kontrolområderne lå indekset for 2019 på 100 eller derover, mens det i de øvrige otte kontrolområder var på under 70. Til sammenligning var indekset på 100 eller derover i fem af de elleve kontrolområder i 2018.

Der var meget færre strandskader og viber i 2019, end der var ved optællingsprogrammets start i 1995, og indeksene har ligget på dette lave niveau siden hhv. 2012 og 2013 for de to arter. I 2019 var der mindre end halvt så mange strandskader (indeks 41) som i 1996-1997 (indeks 100). Der var også mindre end halvt så mange viber i 2019 (indeks 38), men hos denne art har svingningerne undervejs været noget større i første halvdel af programperioden (Figur 1).

Figur 1. Indeks for ynglende strandskade, vibe og rødben optalt i 11 kontrolområder i Vadehavet i perioden 1995-2019. Indeks = 100 er middeltallet for 1996 og 1997, og det viste indeks er gennemsnittet af indeksene for hvert område. Bemærk at y-aksen ikke starter ved 0 men ved værdien 25.

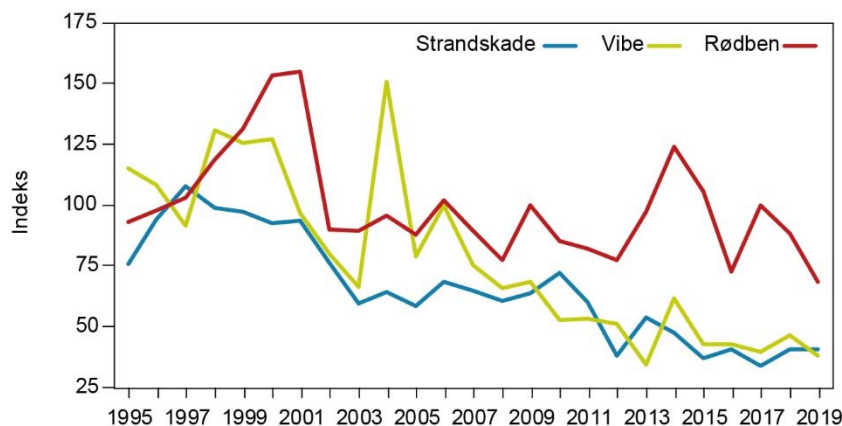

Foto 6. En rugende strandskade på Søren-Jessens Sand under sandstormen 8. juni 2019. Kort tid efter samme dag blev reden overskyldet under et ekstraordinært højt højvande. Foto: Ulf M. Berthelsen.

Tak

Tak til Ulf M. Berthelsen fra Aarhus Universitets 'Projekt Dværgterne i Danmark' for at stille fotos og oplysninger fra projektet til rådighed. Tak til Eva Foss Henriksen og Torben Andersen for bidrag med fotos.

Referencer

DMI (2019). Danmarks Meteorologiske Instituts vejarkiv. Besøgt november 2019.

Thorup, O., Salewski, V. & Hötker, H. (2018). Kann Phoenix aus der Asche steigen? – Kampfläufer brüten in Schleswig-Holstein in überraschend hohen Zahlen. – Berichte zum Vogelschutz 55: 61-69.